

3. Венедиктова С.А. Проектная деятельность учащихся на уроках немецкого языка. // ИЯШ, 2002. – № 1 – С.11-14.

Шульга І.Л.*

ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ПАЛЬЧИКОВИХ ІГОР ТА ВПРАВ

У статті висвітлено доцільність використання пальчикових ігор та вправ на уроках англійської мови, обґрунтовано їх вплив на розвиток та формування образного мислення в учнів початкової школи, наведено поради педагогам щодо їх практичного застосування.

Проблема мислення органічно пов'язана з питаннями застосування й засвоєння учнями знань. Вивчаючи мислення школярів, можна простежити діапазон їхніх можливостей у засвоєнні матеріалу, оскільки саме за допомогою мислення учні набувають знання, формують способи дій.

Тема формування образного мислення школярів *актуальна* в наш час. Адже саме зараз країні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити.

Поняття «образного мислення» розуміється сьогодні як процес пізнання дитиною дійсності за допомогою уяви предметів та явищ. Зусилля педагогів повинні бути спрямовані на формування в учнів уміння уявити різні образи, тобто візуалізувати [2].

Навчання учнів початкової ланки – особливий вид освітньої діяльності. Адже дитині потрібно прищепити позитивне ставлення до шкільного життя, сформувані загальнопізнавальні та мовленнєві вміння й навички.

За словами В.А.Сухомлинського, «діти мислять образами, формами, кольорами, звуками, відчуттями взагалі, і той вихователь даремно знущався б з дитячої природи, хто захотів би її примусити мислити інакше». Образне мислення – необхідний етап для переходу до мислення поняттями [2].

Вивчення англійської мови вимагає старанності й терпіння. О.І.Герцен уважав, що вивчити іноземну мову – означає стати вдвічі багатшим. Сказати, що людина оволоділа мовою можна лише тоді, коли вона успішно користується нею в спонтанному мовленні. Доведено, що молодші учні – кінестетики. Вони краще запам'ятовують інформацію, яка пробуджує уяву та образність. Тому на уроках англійської мови важливим є раціональний вибір різноманітних видів діяльності та ігрових вправ [3].

* **© Шульга І.Л.**

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Ігри дозволяють учителю створити ситуації, наближені до життя, у яких учні використовують мову, як єдиний засіб спілкування та мислення. Саме ігри полегшують засвоєння складних граматичних конструкцій, лексики, розширюють словниковий запас, дають можливість оволодіти необхідними комунікативними навичками.

Гра легко вписується в урок, і приносить учням задоволення. У молодшому шкільному віці діти мислять образами. Завдання педагога – зробити урок цікавим та насиченим образними уявленнями навколишнього середовища. Оскільки увага дітей нестійка, вони зосереджуються на тому, що викликає їхній мимовільний інтерес, з легкістю опановують матеріал із привабливим ритмом та мелодикою.

Ігри з пальчиками розвивають мозок дитини, дрібну моторику рук, формують образне мислення, стимулюють розвиток мови, фантазію. Вони – універсальний дидактичний та розвивальний матеріал. Для формування образного мислення на уроках англійської мови використовують римівки та вірші, які супроводжують мову рухами для пальців [5].

Керуючись Державним стандартом базової та повної середньої освіти визначено та обґрунтовано три основні компоненти змісту навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета:

1. Позамовний компонент, елементами якого є сфери спілкування.
2. Комунікативний компонент, який включає в себе мовний, мовленнєвий та соціокультурний навчальний матеріал.
3. Процесуальний компонент, який являється процесом навчання та реалізує його зміст.

В основі навчання іноземної мови лежать загально-дидактичні принципи (рис. 1).

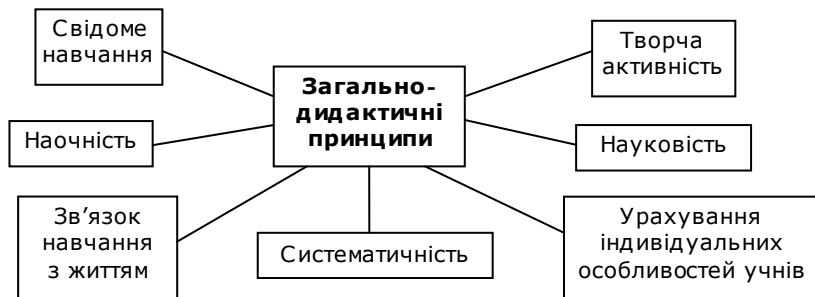


Рис. 1 Загально-дидактичні принципи навчання іноземної мови

Зміст навчання нині орієнтується не на енциклопедичності знань учнів, а на розвиток у них розумових здібностей [1].

Учнів потрібно вести від фактів до висновків і узагальнень, розвивати логічне та образне мислення. Такий підхід до вивчення іноземної мови сприяє активізації мислення, викликає інтерес до мови та культури інших народів, дає змогу задовольнити потреби школярів у новизні й актуальності матеріалу.

Зробити іншомовні поняття для дітей доступними можливо не тільки за рахунок посилення уваги до самого слова, але й створюючи живі ситуації на уроках.

Сучасне навчання іноземним мовам молодших школярів має бути *дитиноцентричним, цілісним, емоційним*, включати активну *ігрову* діяльність (рольові ігри, казки, загадки, вірші, пісні, ігри).

За свідченням психологів, у молодших школярів переважає *мимовільна увага*, оскільки довільна увага потребує певних вольових зусиль. Оскільки під час зосередження молодші школярі швидко стомлюються, і стійкість уваги слабшає, то це значно впливає на ефективність навчання. Тому доцільно використовувати ті засоби навчання, які допоможуть зняти напруження, розвантажують психіку й нервову систему, усувають надмірне навантаження на зір, м'язи рук і впливають на мимовільну та вторинну увагу дитини, а саме: рухливі ігри та активні види діяльності. Використовуючи рухові, мімічні, лексичні, граматичні, сюжетно-рольові ігри, учні перевтілюються в образи певних героїв, і виступають від їхнього імені. Характерною особливістю пам'яті та образного мислення дітей є здатність копіювати. Вивчаючи та інсценуючи вірші, пісні, римівки, казки іноземною мовою, учні молодших класів залучаються до культури країни, мову якої вони вивчають [1].

Єдина засторога – не зловживати активними видами діяльності, бо вони можуть зумовлювати підвищення нервового збудження. Тому пальчикові ігри та вправи на уроках іноземної мови являються своєрідною інтеграцією такого варіанта навчання як: мова – рух – образ.

Видатний педагог А.А.Сухомлинський вважав, що розум дитини перебуває на кінчиках його пальців. Руки, як інструмент усіх інструментів сприймав Аристотель. На думку Канта руки – це свого роду зовнішній мозок.

Застосування системи пальчикових ігор та вправ для розвитку дрібної моторики рук зумовлено тим, що пристосування організму дитини молодшої школи до умов існування в соціумі супроводжується швидкою стомлюваністю, роздратованістю, незасвоєння графічних навичок. Рухи пальчиків та рук впли-

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

напрямках;

5 рядок: переплітаємо пальчики обох рук в один кулачок;

6 рядок: на кожен мовний склад притуляємо відповідні пальчики на обох руках;

7-8 рядки: з'єднуємо долоньки обох рук, робимо коливальні рухи (політ пташок).

В інтегрованому варіанті навчання англійської мови *мова – рух* – образ пальчикові ігри та вправи «допомагають» учню засвоїти іншомовну лексику через вірші, лічилки, римовані історії.

Пропонуємо добірку пальчикових ігор – римівок для продуктивного засвоєння англійської мови учнями молодшої школи.

I. Good morning, Nick! Good morning, Sue!

We are glad to see you.

Every morning, every day

We are happy and want to play.

(Пальці кожної руки окремо стиснуті в кулачки).

1 рядок: по черзі розправляємо обидва кулачки;

2 рядок: пальчики обох рук направляємо одна на одну;

3 рядок: на кожен мовний склад притуляємо відповідні пальчики на обох руках;

4 рядок: піднімаємо руки вгору й махаємо пальчиками.

II. Build a house of five bricks

One, two, three, four, five.

Put a roof on top,

And a chimney too,

Where the wind blows through ... whoo – whoo!

1 рядок: відповідні пальчики обох рук притискаємо, утворюючи хатку, потім стискаємо кулачки;

2 рядок: стиснуті кулачки, по черзі ставимо один на один 5 раз;

3 рядок: піднімаємо обидві руки високо над головою, притиснувши відповідні пальчики;

4 рядок: випрямляємо руки;

5 рядок: сильно дуємо, піднявши голову вгору.

III. Ten little soldiers stand up straight,

Ten little soldiers make a gate

Ten little soldiers make a ring

Ten little soldiers bow to the king

Ten little soldiers dance all day

Ten little soldiers hide away.

1 рядок: піднімаємо вгору обидві руки, долоньки від себе;

2 рядок: руки підняті, долоньки повертаємо до себе;

3 рядок: руки на рівні обличчя, притискаємо відповідні пальчики рук у кільце;

4 рядок: усіма пальчиками робимо «уклін»:

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

5 рядок: погойдуюємо всіма пальчиками в «танці»;

6 рядок: ховаємо обидві руки за спину.

*IV. One is a bun,
Two is a shoe,
Three is a tree,
Four is a door
Five is a hive
Six is a stick,
Seven is Heaven,
Eight is a gate,
Nine is a line,
Ten is a hen.*

1 рядок: піднімаємо пальчики, демонструючи цифру *один*, притискаємо відповідні пальчики обох рук (булка);

2 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *два*, на кожній руці приєднуємо 4 пальчики до великого пальця (взуття);

3 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *три*, ліва долонька пряма (стовбур), пальчики правої руки коливаються над лівою долонькою (гілка дерева);

4 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *чотири*, обидві долоньки щільно притискаємо одна до одної, одна долонька відкривається (двері);

5 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *п'ять*, відповідні пальчики обох рук (крім великого) притискаємо (вулик);

6 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *шість*, праву руку опускаємо та піднімаємо, згинаючи в лікті (шлагбаум);

7 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *сім*, обидві долоньки щільно притискаємо одна до одної, очі дивляться вгору (небеса);

8 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *вісім*, пальчики обох рук переплітаємо між собою, долоньки повернуті до себе (ворота);

9 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *дев'ять*, правою рукою демонструємо уявне написання речення в рядку (учні – лівші демонструють це лівою рукою);

10 рядок: піднімаємо пальчики для цифри *десять*, кінчиками пальців обох рук постукуємо по парті, зображуючи клювання курки.

*V. This is my little house,
This is the door,
This windows are shining
And so is the floor.
Outside there is a chimney
as tall as can be
With smoke that goes curling up,
Come and see.*

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

- 1 рядок: кінчики пальців обох рук притискаємо (будинок);
- 2 рядок: імітуємо долоньки щільно притискаємо, одна долонька відкривається (двері);
- 3 рядок: імітуємо долоньками рухи миття вікон за годинниковою стрілкою;
- 4 рядок: імітуємо долоньками рухи миття підлоги проти годинникової стрілки;
- 5-6 рядки: піднімаємо обидві руки прямо над головою;
- 7-8 рядки: пальчиками правої руки повільно робимо коливальні рухи (дим).

Пропонуємо 2 шляхи складання пальчикових ігор:

1. Уже існуючі вірші та римівки на англійській мові «переробити на пальці», тобто придумати рухи для пальчиків, які дослівно супроводжуватимуть мовний зміст.

2. Педагогу самому придумати вірші, заримувавши англійські слова (фрази, речення) відповідно до вивчених тем.

Тема «Тварини»: mouse – house, cat – fat, tale – whale, frog – dog, hare – bear, horse – fox, cat – rat, pig – dig, fly – butterfly, zoo – kangaroo.

Тема «Хобі, відпочинок»: see – sea, gay – play, fun – run, ball – fall, hop – stop, jump – bump, doll – ball.

Тема «Погода»: fly – sky, rain – go away, bright – sunlight, snow – slow, meet – greet, fly – high.

Тема «Їжа»: food – good, make – cake, cheese – peas, meat – sweet.

Проведення пальчикових ігор та вправ потребує врахування наступних рекомендацій.

1. Принципи проведення пальчикових ігор:
 - виконувати вправи педагогу слід разом із дітьми, демонструючи при цьому власну зацікавленість;
 - вибравши вправу до певної теми уроку, поступово замінюйте її на нову. Найбільш уподобані ігри можна залишати й повторювати їх під час підсумкового заняття;
 - не потрібно ставити перед учнями декілька складних завдань відразу (показувати рухи і вимовляти текст). Це може «відбити» інтерес до гри.
 2. Послідовність гри:
 - спочатку педагог сам демонструє вправу учням;
 - учні та педагог виконують рухи одночасно, а педагог при цьому вимовляє текст;
 - учні виконують рухи самостійно, а педагог промовляє текст;
 - учні самостійно і промовляють текст, і виконують рухи.
- Педагог підказує, допомагає.

3. Пам'ятка педагогу:

- учнів потрібно попередньо ознайомити з персонажами вправи, щоб вони краще зрозуміли гру і рухи до неї;
- використовуйте виразну міміку під час проведення ігор;
- промовляйте текст виразно, відповідно до його змісту – то тихіше, то голосніше, то швидше, то повільніше;
- спочатку всі вправи необхідно демонструвати й вимовляти повільно протягом 2-3 раз;
- при повторних проведеннях гри потрібно пам'ятати, що учні нерідко промовляють текст частково (особливо початок та/або закінчення фрази);
- розширюйте діапазон ігор і вправ відповідно до тематики уроків [5].

Таким чином, для формування образного мислення в молодших школярів рекомендуємо на уроках англійської мови інтеграційне навчання, тобто створення ситуацій, у яких учні використовують мову – образ – рух, як єдиний засіб для спілкування та мислення. Пальчикові ігри та вправи дозволяють це втілити в життя найефективніше. Високий рівень сформованості дрібної моторики дитячих пальців забезпечує достатній розвиток пам'яті, уваги, зв'язного мовлення, образного мислення. Завдяки ритму, незмінному порядку слів, рими, руховій імітації, сюжетному характеру пальчикових ігор та вправ до активної мовної діяльності на уроці англійської мови залучаються всі, без винятку, учні початкової ланки.

Засобами пальчикових ігор та вправ, реалізується принцип практичного володіння англійською мовою, здійснюється процес пізнання дитиною дійсності за допомогою уяви. Від того наскільки оптимально формується образне мислення учнів молодших класів, залежить наступний розвиток школярів.

Література:

1. Коваленко О. Світові тенденції навчання іноземних мов у початковій школі та їх реалізація в Україні // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – № 1. – С. 12-13.
2. Осадча Л. Розвиток різних видів мислення // English. – 2012. – № 21. – С. 8-9.
3. Паршикова Е.А. Психологические аспекты раннего обучения иностранному языку // Иностранные языки. – 2000. – № 4. – С. 14-16.
4. Чернова Т.Л. 500 оригинальных пальчиковых игр: Учеб. пособ. – Х.: Клуб Семейного Досуга, 2012. – 248 с.
5. Шик Л.А. Пальчикові ігри для школярів: Навч. посіб. – Х.: Основа, 2011. – 176 с.